УДК 373.2.015.31:613.954

Андрющенко Тетяна Костянтинівна
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри професійного розвитку педагогів
КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної ради», м. Черкаси, Україна
ORCID ID 0000-0002-9881-5018
antatko97@gmail.com

Лохвицька Любов Василівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
професорка кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти,
заступниця декана соціоісторичного факультету з наукової роботи
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0001-6852-5477
lokhvytska@gmail.com

Руденко Юлія Анатоліївна
доктор педагогічних наук, доцент,
доцентка кафедри теорії і методики дошкільної освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
ORCID ID 0000-0002-9253-0679
rudenkoj@gmail.com

Дудник Наталія Аркадіївна
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри психології та розвитку дитини
Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань Україна
ORCID ID 0000-0001-8047-4270
suvnaar@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті репрезентовано матеріали наукового пошуку стосовно впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес закладів дошкільної освіти (ЗДО) у контексті формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Розглянуто засадничі положення досліджуваної проблеми у поглядах вітчизняних та закордонних науковців на основі аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури з питання цифровізації дошкільної освіти. Розкрито специфіку і доцільність інтеграції ІКТ в заклади дошкільної освіти як одного із складників освітнього процесу, що вирізняється мобільністю, високим ступенем активізації дітей у розв'язанні різноманітних завдань. Представлено авторську методику формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ, яка концептуально узгоджена з вимогами Базового компоненту дошкільної освіти (освітні лінії «Особистість дитини» та «Комп'ютерна грамота»). Визначено сутність ключового поняття дослідження «здоров'язбережувальна компетентність», фундамент якого складають дев'ять життєвих навичок, комплексна сформованість яких забезпечує дитині можливість свідомо вести здорове, повноцінне життя. Окреслено уніфікований алгоритм експериментальної методики: тематика; етапи організації освітньої здоров'язбережувальної діяльності (мотиваційний, теоретичний, практичний); дидактичний, інформаційно-комунікаційний супровід. Зроблено акцент на методично-доцільних ІКТ, які модернізують процес формування здоров'язбережувальної компетентності у старших дошкільників (мультимедійна презентація, комп'ютерні ігри, YouTube, інтелектуальні карти тощо). Представлено систему його методичного забезпечення: медіатека, конспекти занять, каталог освітніх сайтів, дитячих ігрових розвивальних програм тощо. Узагальнено результати і оцінено ефективність використання ІКТ у процесі формування

© Т. К. Андрющенко, Л. В. Лохвицька, Ю. А. Руденко, Н. А. Дудник, 2021.

здоров'язбережувальної компетентності у старших дошкільників, що віддзеркалено зростанням кількості респондентів ЕГ високого рівня. Визначено перспективи дослідження цілісності процесу використання засобів ІКТ у формуванні здоров'язбережувальної компетентності суб'єктів дошкільної освіти.

Ключові слова: цифровізація дошкільної освіти; інформаційно-комунікаційні технології; здоров'язбережувальні життєві навички; здоров'язбережувальна компетентність, діти старшого дошкільного віку.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким прогресом у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, які охоплюють практично всі сфери діяльності. Відповідно відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Одним із пріоритетних завдань освіти XXI століття є формування людини, здатної жити і працювати в інформаційному суспільстві, розв'язувати нестандартні ситуації, вчасно і адекватно реагувати на виклики технічного прогресу.

Незаперечним є факт, що вирішувати поставлені завдання зможе саме здорова людина. Тому здоров'я зростаючого покоління розглядається не лише як найбільша соціальна цінність, а й вирішальний чинник економічного розвитку та конкурентоспроможності держави. Зважаючи на зазначене, з-поміж низки першочергових завдань модернізації сучасної дошкільної освіти надважливим є формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності. Вважаємо, що для підвищення мотивації, інтересу дітей покоління «альфа» до формування здоров'язбережувальних життєвих навичок, активізації їх пізнавальної діяльності, забезпечення диференціації навчання доцільно активно впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес.

Ретельний аналіз змісту аналітичного звіту про «Можливості застосування інформаційних і комунікаційних технологій в дошкільній освіті» Інституту ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті (2010 р.) дає підстави стверджувати, що саме завдяки цим технологіям створюються умови для поліпшення розвивального навчально-ігрового середовища ЗДО, підвищення якості надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти, забезпечення ефективності партнерського спілкування між дорослими (батьками і педагогами) та дітьми [1]. Окреслені позиції і шляхи їх реалізації висвітлені в наукових розвідках сучасних українських учених: у загальному баченні (В. Биков, М. Лещенко) та конкретизованому викладі в аспекті освітнього процесу з дітьми дошкільного віку (Г. Назаренко, Т. Андрющенко, Г. Лаврентьєва, Т. Даценко та ін.) [2]–[5]. За результатами проведених досліджень виокремлено такі постулати:

- методологічні засади цифрової гуманістичної педагогіки як основи використання сучасних ІКТ у контексті вимог організації освітнього процесу з урахуванням потреб та інтересів усіх його суб'єктів (В. Биков, М. Лещенко) [2];
- застосування належним чином ІКТ як ефективного інструменту навчання і розвитку дітей дошкільного віку, що сприяє підвищенню якості дошкільної освіти (Г. Назаренко, Т. Андрющенко) [3];
- необхідність наскрізного застосування ІКТ на всіх рівнях та в усіх складниках освіти, зокрема надання особливої уваги ІКТ в освітньому процесі з дошкільниками, що забезпечує процес соціалізації дітей, дотримання

безпекових і здоров'язбережувальних норм в організації навчального простору відповідно до їх вікових особливостей (Г. Лаврентьєва) [4];
- організація спеціальної підготовки педагогів до впровадження ІКТ, їх обізнаність про ресурси й обмеження (дозування),
- дотримання критеріїв оптимального впровадження) ІКТ та наслідки використання цих технологій у роботі з дошкільниками (Т. Даценко) [5].

Отже, в епоху активного розвитку цифрового суспільства всі без винятку громадяни, зокрема й діти дошкільного віку мають отримувати доступ до різноманітних ІКТ. Інформатизація і цифровізація освітнього процесу сприяє підвищенню його якості, стимулює розвиток особистості, підсилює рівень її взаємодії з довкіллям.

Актуальність піднятого питання віддзеркалюється в низці робіт закордонних учених, зокрема науковий інтерес у контексті застосування ІКТ в дошкільній освіті репрезентується в дослідженнях J. Eurén; A. Mirković і D. Moslavac [6], [7]. На думку J. Eurén, уже в період дошкільного дитинства варто залучати дітей до опанування цифрових інструментів, що полегшать їм процес навчання, забезпечуючи інтерес і прагнення до здійснення пошуку істини. Загалом упровадження цифровізації (digitalisation) в дошкільній освіті має ґрунтуватись на застосуванні герменевтичного підходу, вважала науковець [6]. На підставі результатів проведеного дослідження J. Eurén зробила узагальнення про необхідність цифровізації в закладах дошкільної освіти для найкращого сприяння навчанню та розвитку дітей [6]. Організація освітнього процесу саме в такий спосіб забезпечить ефективність взаємодії між дітьми та дорослими як однієї з необхідних умов особистісного зростання в дошкільному віці і стимулюватиме формування в них необхідних життєвих компетентностей, що є вагомим аргументом для започаткованої нами дослідно-експериментальної роботи.

Суголосне висловленій науковій позиції дослідження A. Mirković і D. Moslavac, які відстоювали необхідність використання ІКТ у дошкільній освіті, схарактеризувавши основні детермінанти, які їх просувають і ті, що обмежують [7]. Учені визначили три безперечні факти, які доводять необхідність застосування ІКТ в організації освітнього процесу з дошкільниками. Передусім, ІКТ вже стали повсюдними в питаннях створення розвивального середовища в закладах дошкільної освіти; ці технології забезпечують нові можливості для практики раннього навчання дітей; і наостанок, інтеграція ІКТ у реалізацію освітніх програм сприяє більш успішним результатам [7]. Закордонні колеги підкреслили, що використання ІКТ через гру як підтримку для розширення знань з різних тем (зокрема й питання збереження і зміцнення здоров'я, що важливо для заявленої нами теми) допомагає дітям легше засвоювати новий зміст і поповнювати знання.

Отже, проблема використання ІКТ в аспекті формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку, що особливо важливо в умовах реформування освітньої системи України, знаходиться в полі наукового пошуку як вітчизняних, так і закордонних учених, але ґрунтовно і деталізовано не вивчалася. Зазначене актуалізувало науковий запит щодо використання ІКТ саме з метою здоров'ятворчої діяльності дітей старшого дошкільного віку і спонукало до проведення дослідження, спрямованого на розширення діапазону сучасних технологій. За нашим науковим припущенням, упровадження засобів ІКТ сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу з формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслені підвалини наукової проблеми дають підстави для резюмування, що застосування ІКТ відповідає найважливішим потребам сучасної освітньої політики, має суттєве значення для всіх

аспектів розвитку і навчання дітей дошкільного віку та вимагає від наукової спільноти проведення досліджень за конкретними спрямуваннями. Доречним буде з'ясування сутності проведених в останні роки наукових пошуків, що стосуються застосування ІКТ в дошкільній освіті за різними тематичними напрямами.

За логікою алгоритмічної структури викладу матеріалу нашого дослідження схарактеризуємо передовий досвід світової практики впровадження ІКТ в освітній процес дошкілля на прикладі деяких країн. Так, у поле зору потрапили наукові напрацювання закордонних учених про методику і результати використання ІКТ у Новій Зеландії (R. Bolstad), Норвегії (B. Hardersen) і Швеції (D. Masoumi) [8]–[10].

У науковій праці R. Bolstad визначено дві ключові тенденції стосовно використання ІКТ у Новій Зеландії. Учений зауважив, що, по-перше, відбувся перехід до розгляду ролі ІКТ у навчанні дітей дошкільного віку в соціокультурному контексті і, по-друге, досліджено вплив ІКТ на розвиток взаємодії між дітьми, зокрема під час використання комп'ютера. Дослідник доводить, що роль ІКТ як інструменту збагачення навчально-розвивального середовища (role of ICT as a tool for enriching the learning environment) полягає в зміні стосунків, що складаються між дошкільниками і педагогами у процесі навчання; у розширенні можливостей дітей збагачувати власний досвід, відкривати нові способи конструювання динамічних об'єктів [8, с. 71]. Ці технології пропонують широкий спектр цифрових ресурсів, разом з цифровими камерами, програмованими іграшками та пристроями, Інтернетом, електронною поштою та іншими інформаційними та телекомунікаційними пристроями, що своєю чергою дозволяють дітям генерувати власні ідеї і відкривають нові шляхи до соціальної взаємодії. У зв'язку з цим, підкреслив R. Bolstad, необхідно проводити постійні дослідження для оцінки впливу таких технологій на практику навчання і розвиток дітей дошкільного віку.

На думку дослідника B. Hardersen, попри те, що заклади дошкільної освіти знаходяться на початковому етапі у використанні ІКТ у навчанні та грі, доречним є створення на базі Норвезького центру ІКТ в освіті ресурсного осередку для накопичення тематичного портфоліо саме для дошкільної освіти [9]. Зазначене сприятиме поширенню пропагування ролі ІКТ у житті дошкільників та подальшого вдосконалення змісту чинних програм для закладів дошкільної освіти в контексті ігрового та дослідницького навчання, що стимулюватиме розвиток у дітей життєво важливих компетентностей [9, с. 230].

Дослідження D. Masoumi присвячене визначенню шляхів інтеграції ІКТ у дошкільні заклади на південному заході Швеції. Отримані результати підтвердили ефективність застосування ІКТ у секторі дошкільної освіти, оскільки такі технології, як доводить учений, надають різноманітні додаткові можливості для збагачення та вдосконалення освітнього процесу з дітьми і сприяють покращенню дошкільної практики загалом. D. Masoumi зауважив, що ІКТ в експериментальних закладах освіти застосовувались у різні способи, а саме: а) як об'єкт перетворення і насичення існуючої практики; б) як носій культурної грамотності; в) як спосіб розваги для дітей; г) як засіб встановлення різноманітних зв'язків і ведення цифрового обліку [10, с. 8].

Отже, результати проаналізованих досліджень вирізняються чіткістю опису застосування ІКТ як нововведення в організацію освітнього процесу закладів дошкільної освіти. Передовий досвід світової практики дошкільної освіти доводить, що в багатьох країнах в останні роки спостерігається тенденція до розробки і впровадження стратегії застосування ІКТ в системі дошкільної освіти.

Стан інформатизації дошкільної освіти в нашій державі вивчався українськими науковцями з Інституту інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України (Yu. Nosenko, V. Bogdan & Zh. Matyukh) [11]. У репрезентованому ними дослідженні

з'ясовувались цілі та напрями інформатизації дошкільної освіти з обов'язковим упровадженням ІКТ у ЗДО, їх вплив на формування та розвиток цифрової компетентності у суб'єктів освітнього процесу. Учені окреслили ряд проблем та суперечності на шляху інформатизації дошкільної освіти [11]. Прикладні аспекти застосування ІКТ у ЗДО стали предметом наукового пошуку сучасних вітчизняних учених Г. Назаренко, Т. Андрющенко, Г. Лаврентьєвої та ін. [3], [4]. У їх роботах розкрито потенціал використання ІКТ для підвищення якості дошкільної освіти загалом і наслідки дії на особистісний розвиток кожного вихованця зокрема.

Отже, проаналізовані дослідження дають підстави стверджувати, що в сучасному освітньому просторі ІКТ доцільно розглядати як важливий складник організації освітнього процесу, застосування якого сприятиме задоволенню індивідуальних потреб, розкриттю здібностей кожної дитини, її повноцінному залученню до освітнього й суспільного середовища. Детальний розгляд науково-джерельної бази сприяв окресленню таких напрямів дослідницького пошуку щодо впровадження ІКТ у ЗДО:

- інтеграція ІКТ у різні види і форми освітнього процесу (С. Ляшенко, З. Зінченко) [12];
- підготовка вихователів до застосування ІКТ у ЗДО, їх мотивація до комп'ютеризації професійної діяльності та цілеспрямований пошук оптимальних шляхів цифровізації освітнього процесу у роботі з дітьми (І. Мардарова; О. Чекан; І. Мардарова і В. Баранова) [13]–[15];
- ІКТ в організації доцільного розвивального навчально-ігрового середовища, що стимулює розвиток мовлення дошкільників і позиціонування себе в колі однолітків під час спілкування, підносячи на вищий щабель рівень соціальної взаємодії (І. Мардарова і В. Баранова; E. Toki & J. Pange) [15], [16];
- формування у дошкільників пізнавальних інтересів засобами ІКТ і мотивація їх до здійснення пізнавальної діяльності (В. Нестеренко, І. Мардарова) [13], [17];
- використання ІКТ для оцінки інклюзивних практик та вивчення психометричних особливостей вихованців з особливими освітніми потребами, удосконалення програми навчання і виховання дітей дошкільного віку зазначеної категорії на основі застосування гаджетів у різних видах роботи (B. Sucuoğlu, H. Bakkaloğlu, F. Karasu, Ş. Demir & S. Akalin) [18];
- формування у дошкільників уявлень про здоровий спосіб життя на основі використання комп'ютерних ігор як одного із засобів ІКТ (Г. Карпенко) [19].

Підводячи підсумок підкреслюємо, що в проаналізованих дослідженнях ІКТ розглядаються як ефективний мотивуючий чинник організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку і головним принципом використання ІКТ має бути відповідність їх рівню розвитку. Однак, попри значну кількість проведених наукових розвідок у царині застосування ІКТ у системі дошкільної освіти, вважаємо, що нині все ж бракує результатів досліджень про вплив засобів ІКТ на здоров'ятворчу діяльність зростаючого покоління. Останнє потребує системного вивчення, оскільки в нашій країні діє парціальна програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» (Л. Лохвицька), а також підготовлено методичний посібник «Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку» (Т. Андрющенко), які схвалені для використання в ЗДО комісією МОН України [20], [21]. З огляду на зазначене, у площині започаткованого наукового пошуку є питання, яким чином у сучасних мобільних дітей XXI сторіччя сформувати здоров'язбережувальну компетентність на основі впровадження у ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій. Саме цей аспект складатиме зміст пропонованих для розгляду результатів проведеного дослідження.

Мета статті. Обґрунтувати доцільність застосування ІКТ у вітчизняній та закордонній практиці закладів дошкільної освіти; розкрити сутнісні характеристики, значення і вплив ІКТ у різних сегментах роботи з дітьми дошкільного віку; здійснити репрезентацію отриманих результатів дослідження щодо ефективності використання засобів ІКТ для формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності на основі життєвих навичок; визначити ресурсний потенціал обраних засобів ІКТ для формування здоров'язбережувальної компетентності у старших дошкільників; розкрити способи інтеграції ІКТ у навчальну та ігрову діяльність дітей дошкільного віку.

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

На етапі постановки наукової проблеми, її теоретичного вивчення та осмислення застосовувались методи аналізу науково-джерельної бази (психологічної і педагогічної літератури), систематизації й узагальнення наукових положень, конкретизації назрілих і важливих практичних завдань для проведення експериментального дослідження. Основним методом дослідження було обрано педагогічний експеримент. У ході дослідження також використано методи педагогічної діагностики для визначення в дітей рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності та метод математичної статистики (критерій φ^* Фішера) для кількісного та якісного аналізу одержаних результатів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Методика формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ

Для забезпечення науково-методичного підґрунтя процесу формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку Т. Андрющенко було розроблено відповідну методику, яка в 2012–2014 рр. пройшла апробацію у 17 ЗДО різних регіонів України з позитивними результатами, і кінцевим продуктом стало укладання методичного посібника [21]. У посібнику подано трактування поняття «здоров'язбережувальна компетентність» як суб'єктивної категорії, що передбачає свідоме прагнення особистості до здорового способу життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я і здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуація [21, с. 6]. Проте стрімкий розвиток ІКТ, їх інтеграція в освітній простір дошкілля, входження в ЗДО дітей покоління Альфа – покоління Google babies, які починають користуватися ІКТ (YouTube, мобільними телефонами, планшетами, ноутбуками тощо) раніше, ніж навчаються розмовляти, читати та писати, практична відсутність методичного забезпечення освітнього процесу, зорієнтованого на системне використання ІКТ в ЗДО, спонукали авторів статті до розробки експериментальної ***методики формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ*** на основі методики [21].

За висунутим ***припущенням*** формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників буде більш ефективним і адекватним до вимог Базового компоненту дошкільної освіти [22] і потреб сучасних дошкільників, якщо в освітній процес буде інтегровано ІКТ. Використання засобів ІКТ сприятиме розширенню

можливостей традиційних педагогічних методів, мотивації дітей до навчання, активізації їх пізнавальної діяльності, індивідуалізації та диференціації освітнього процесу, урізноманітненню форм подання інформації, рефлексії дітей щодо правильності виконання завдань, що призведе до підвищення ефективності процесу формування здоров'язбережувальної компетентності у старших дошкільників.

Змістове наповнення експериментальної методики узгоджено з концептуальними засадами парціальної програми «Про себе треба знати, про себе треба дбати», положеннями Базового компонента дошкільної освіти в контексті збереження здоров'я дітей дошкільного віку і формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільників (інваріантна складова, освітня лінія «Особистість дитини»), а також вимогами щодо формування в них інформатичної компетенції –обізнаності з із комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, «миші», здатності розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша тощо) та елементарні прийоми роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм для дошкільників; уміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером (варіативна складова, освітня лінія «Комп'ютерна грамота») [20], [22, с. 29].

Основними **завданнями** експериментальної методики було формування в дітей:

- позитивної мотивації до здорового способу життя;
- сприйняття засобів ІКТ як джерел інформації та тренажерів для закріплення знань;
- системи знань про здоров'я та правила роботи з комп'ютером;
- життєвих навичок, що сприяють збереженню здоров'я;
- уявлення про сучасні засоби ІКТ, що доступні для використання дітьми старшого дошкільного віку;
- елементарних навичок роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних завдань з метою формування здоров'язбережувальних життєвих навичок;
- уміння застосовувати в повсякденному житті досвід здоров'язбережувальної діяльності і навички володіння комп'ютером.

В основу методики закладено **принципи**, відповідно до яких має здійснюватись управління процесом формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ, а саме: *забезпечення мотивації, партнерства, індивідуалізації та диференціації, психологічного комфорту, свідомості та активності, доступності, зв'язку теорії з практикою.*

Змістом здоров'язбережувальної компетентності є комплекс життєвих навичок, сформованість яких забезпечує дитині можливість свідомо вести здорове, повноцінне, цікаве життя. Акцент робимо на ***дев'яти життєвих навичках***, які сприяють збереженню різних складників здоров' я:

- навички раціонального харчування, навички рухової активності, санітарно-гігієнічні навички – *фізичне здоров'я;*
- навички ефективного спілкування, навички співчуття, навички спільної діяльності – *соціальне здоров'я;*
- навички самоусвідомлення та самооцінки, навички самоконтролю, навички успішного досягнення мети – *психічне і духовне здоров'я.*

На зазначених життєвих навичках ґрунтується методика формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ. Робота за методикою відбувалася як у процесі організованої навчальної діяльності, так і під час самостійної діяльності дітей, оскільки проблема збереження здоров'я має глобальний, міждисциплінарний характер. На формування однієї навички виділявся

місяць. Загальний алгоритм формування навичок уніфікований: окреслено мету, виокремлено три послідовних, взаємопов'язаних етапи організації освітньої діяльності: *мотиваційний, теоретичний і практичний*. Для кожного із зазначених етапів розроблено і дібрано комплекс дидактичного супроводу: традиційні методи і засоби ІКТ.

Автори експериментальної методики, проаналізувавши результати досліджень сучасних учених (Г. Назаренко, Т. Андрющенко [3], Г. Лаврентьєва [4], І. Мардарова [13], В. Баранова [15], E. Toki, J. Pange [16], В. Нестеренко [17], Г. Карпенко [19] та ін.), а також можливості ряду засобів ІКТ, віддали перевагу тим, які реально використовувати в ЗДО у роботі зі старшими дошкільниками для забезпечення ефективності процесу формування в них здоров'язбережувальної компетентності. Подаємо авторське обґрунтування добору засобів ІКТ.

Мультимедійна презентація – ефективний спосіб подання інформації в роботі зі старшими дошкільниками. Ефективність забезпечується тим, що зазначений програмний продукт містить кольорові фотографії і малюнки, звукове оформлення, відеофрагменти, анімацію, тривимірну графіку, тобто динаміку, звук і зображення – компоненти, які утримують увагу дошкільника і забезпечують образне сприйняття інформації. Крім того, вихователь має змогу на власний розсуд скомпонувати презентаційний матеріал.

Для створення мультимедійних презентацій існує перелік програмних продуктів відомих світових виробників програмного забезпечення: PowerPoint компанії Microsoft, Corel Presentations, Star Office, OpenOffice Impress. Ми віддали перевагу PowerPoint – поширеному і звичному програмному засобу для підготовки презентацій, що базується на демонстрації слайд-шоу.

Комп'ютерні ігри є цікавими і доступними для занять зі старшими дошкільниками. Ігрові завдання містять розвивальний і навчальний матеріал, способи вирішення завдання, а також мету, яка стимулює дітей до діяльності. Працюючи за комп'ютером, вихованці мають змогу самостійно виконати завдання й отримати підтвердження правильності/хибності своїх дій і результату: правильності (звучить музика, похвала) або хибності (зойк, заохочення до повторення).

Комп'ютерні ігри – ефективний засіб для:

- підвищення мотивації і забезпечення індивідуалізації та диференціації навчання;
- забезпечення позитивного емоційного тла;
- формування в дітей здатності до прогнозування результату власних дій;
- стимулювання творчої активності дітей і прагнення досягати поставленої мети;
- оволодіння елементарними навичками користування комп'ютером.

YouTube – є зручним і простим у використанні засобом ІКТ. Він доступний як вихователям, так і старшим дошкільникам. YouTube забезпечує широкий вибір роликів, мультфільмів для перегляду відповідно до теми, що вивчається дітьми. Також педагоги можуть самостійно розміщувати в YouTube відеофайли, необхідні для опрацювання з вихованцями.

Інтелектуальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структурування інформації у візуальній формі. Серед доступних у мережі Інтернет вебсервісів для створення інтелект-карт найзручнішими для використання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку визначено: Coogle – www.coggle.it, Xmind – www.xmind.net, MindMeister – www.mindmeister.com, Popplet – http://popplet.com/. Беззаперечним позитивним моментом є те, що вихователь має змогу, використовуючи зазначені онлайн додатки, створювати інтелектуальну карту в процесі обговорення з

дітьми конкретної теми, візуалізуючи їхні міркування. Після набуття певних навичок, діти зможуть створювати власні інтелектуальні карти на своїх ноутбуках.

Для реалізації освітніх завдань експериментальної методики пріоритетне значення мають **технічні засоби ІКТ** – комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійні проєктори тощо, якими доцільно забезпечувати сучасні ЗДО. Саме під час виконання ігрових завдань на **ноутбуці або планшеті** діти знайомляться з їх функціями, оволодівають способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури і «миші», отримують можливість самостійного пошуку інформації в голосовому режимі, користуючись командою «О'кей, Google». Це стимулює дитину на чітке формулювання запиту, формує вміння шукати і аналізувати отриману інформацію.

Диктофон – дієвий засіб для розвитку у старших дошкільників навички ефективного спілкування. Він незамінний при проведенні дітьми інтерв'ю з дорослими та однолітками. Можливість багаторазового прослуховування аудіозапису стимулює дітей уважно слухати, чітко формулювати думку, оцінювати якість власного мовлення та співрозмовників.

Комплекс засобів ІКТ, які доцільно використовувати в процесі формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності, відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Засоби ІКТ для формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності

Життєві навички	**ІКТ супровід на етапах формування життєвих навичок**		
	Мотиваційний етап	**Теоретичний етап**	**Практичний етап**
Навички раціонального харчування	Відеоролик «Абетка харчування. Навіщо харчуватися правильно?» http://bit.ly/2TBUpSc; Відеоролик «Корисні підказки. Смачні та корисні» http://bit.ly/2TKNWoa	Онлайн гра «Чарівне колесо «Фрукти та овочі» http://bit.ly/32OUUwv; Онлайн гра «Хто що їсть?» http://bit.ly/2TtFXgh	Мультимедійна презентація «Ярмарок корисних продуктів»; Онлайн гра «Що і з чого приготовано?)» http://bit.ly/32TUDZg; Онлайн гра «Нагодуй собаку» http://bit.ly/2TGqhGS
Санітарно-гігієнічні навички	Мультфільм «Мийдодір». http://bit.ly/334GmJg	Онлайн гра «Тіло людини» http://bit.ly/2PRQQpU; Мультфільм «Смішарики» – «Азбука здоров'я. Особиста гігієна» http://bit.ly/2W0YDWD	Ролик «Зубна паста для слона. Веселий експеримент для дітей» http://bit.ly/2Q09rAb Онлайн гра «Прибери в кімнаті» http://bit.ly/32X4vBA
Навички рухової активності	Презентація-анімація «Активний рух − корисний для здоров'я»; Мультфільм «Як Петрик П'яточкін слоників рахував» http://bit.ly/3aH2e00	Мультфільм «38 папуг. «Гімнастика для хвоста» http://bit.ly/3372yCu Онлайн гра «Хто як рухається?» http://bit.ly/2TsnUHh	«Весела фізкультхвилинка» http://bit.ly/2PTum8e
Навички ефективного спілкування	Мультимедійна презентація «Такі різні співрозмовники» (діти робили з вихователем. Див опис у 3.2.2). Відеоролик «Як бути цікавим співрозмовником?» https://www.youtube.com/watc	Відеоролик «Ввічливі слова» http://bit.ly/2TETK3Z Відеоролик «Корисні підказки. Битися чи не битися?» http://bit.ly/3371grf	Інтерв'ю з *диктофоном* у дорослих і однолітків: «Яким має бути приємний співрозмовник?»

	h?v=7zPEBvQWekM		
Навички співчуття	Мультимедійна презентація «Співчуття» http://bit.ly/2Q59Mlr	Казка «Лисичка та журавель» http://bit.ly/2PN81ZZ	Мультимедійні презентації «Переживання людей», «Маленькі помічники», http://bit.ly/2Q59Mlr
Навички спільної діяльності	Пісня «Нехочуха» http://bit.ly/2Q4dhZb, Мультфільм «Троє поросят» http://bit.ly/335WQRv Казка «Колосок» http://bit.ly/2PTum8e	Відеоролик «Як працюють мурашки» https://www.youtube.com/watch?v=vYy70H5rWz4	Відеоролик «Дружні трактори» https://www.youtube.com/watch?v=5nLLJ6YlIl4
Навички самоусвідомлення та самооцінки	«Пісня про щастя» http://bit.ly/39GjNgH	Презентація «Радість» http://bit.ly/2Q4INX1	Ролик-казка «Дерево щастя» http://bit.ly/2TstpFT
Навички самоконтролю	Мультимедійні презентації «Радість», «Страх», «Образа», «Сором», «Гнів» http://bit.ly/38xLDKp Мультфільм «Крихітка Єнот»	Мультфільм «Ах і Ох» http://bit.ly/2TWlrnt Онлайн гра «Знайди картинку. Плакси» http://bit.ly/38Gi9u5	Створення інтелектуальної карти «Почуття та емоції людини». вебсервіс Coogle (www.coggle.it); Онлайн гра «Емоція та почуття» http://bit.ly/2wGwwkW
Навички успішного досягнення мети	Онлайн гра «Допоможіть ведмежаті знайти шлях до мами!» http://bit.ly/38q6cZj	Онлайн гра: «Доповни малюнок «Метелик» http://bit.ly/38ucRlk	Онлайн гра: «Збери іграшку» http://bit.ly/38vB7U0; Онлайн гра: «Де сир?» http://bit.ly/33hwTi9 Онлайн гра: «З'єднай точки. Цирк» http://bit.ly/2U6UIVJ

Авторами створено ***систему методичного забезпечення*** процесу формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників з використанням засобів ІКТ, зокрема:

- дібрано медіатеку, у якій наявні мультимедійні засоби навчання, розраховані на дітей старшого дошкільного віку;
- розроблено заняття з використанням ІКТ для формування в дітей здоров'язбережувальних життєвих навичок;
- укладено каталог освітніх сайтів, на яких розташовано розвивальні онлайн ігри для старших дошкільників;
- створено каталог дитячих розвивальних ігрових програм для використання на заняттях або під час індивідуальної роботи з дітьми.

Ефективність методики формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ залежить від:

- врахування вікових особливостей старших дошкільників;
- логічності побудови траєкторії освітнього процесу;
- інтеграції ІКТ у практичну, ігрову, індивідуальну та групову діяльність дітей;
- усвідомлення педагогами ресурсного потенціалу кожного обраного засобу ІКТ для формування конкретної життєвої навички;
- створення умов для закріплення дітьми життєвих навичок;
- організації освітньої діяльності з урахуванням санітарно-гігієнічних, психолого-педагогічних та ергономічних вимог до використання засобів ІКТ в закладах дошкільної освіти.

Очікуваним результатом діяльності за експериментальною методикою була сформованість у старших дошкільників основ здоров'язбережувальної компетентності на засадах набуття елементарних навичок користування доступними для дітей дошкільного віку ІКТ.

3.2. Експериментально-дослідна робота з формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ

Методика формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ пройшла апробацію під час проведення педагогічного експерименту в 2017–2019 н. р. у 6-ти ЗДО Черкаської, Київської та Одеської областей. У дослідженні взяли участь 288 старших дошкільників. У контрольній групі (КГ) 146 дітей навчалися за попередньо розробленою методикою [21], а в експериментальній групі (ЕГ) 142 дитини навчалися за експериментальною методикою. Експериментально-дослідна робота спрямовувалась на дослідження впливу ІКТ на ефективність формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Педагогічний експеримент здійснювався в 3 етапи: *констатувальний, формувальний та контрольний.*

3.2.1. Констатувальний етап педагогічного експерименту

На констатувальному етапі експерименту визначались вихідні рівні сформованості здоров'язбережувальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Для реалізації цього завдання була розроблена методика педагогічної діагностики через конкретизовані критерії та методи оцінювання. Кожен із критеріїв розкривався через систему показників та відповідний інструментарій: *мотиваційно-ціннісний критерій – д*омінантність здоров'я в системі цінностей особистості (методика альтернативного вибору «Що для людини найважливіше в житті»), інтерес до чинників збереження здоров'я (методика «Обери картинку»), наявність позитивної мотивації до здорового способу життя (тест «Мотивація на здоровий спосіб життя»); *когнітивно-репродуктивний критерій* – обізнаність із ознаками здоров'я (методика незакінченого речення «Я думаю, що здорова людина така:.»); знання чинників збереження здоров'я (гра «Торбинка здоров'я»), знання правил здорового способу життя (методика виготовлення колажу «Шлях до здоров'я»); *діяльнісно-поведінковий критерій* – наявність здоров'язбережувальних життєвих навичок (проблемні ситуації «Зроби правильно»), сформованість здоров'язбережувальної поведінки (практичні завдання «Корисні для здоров'я дії»), уміння оцінювати поведінку власну та інших людей з позиції здорового способу життя (субтест «Оціни ситуацію»).

Для перевірки достовірності результатів педагогічного експерименту щодо позитивних змін у рівнях сформованості у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності ЕГ в порівнянні з КГ застосували багатофункціональний *критерій* φ^* *Фішера* (*F-критерій, кутове перетворення Фішера*) (див., наприклад, [23]).

Кількісні результати сформованості здоров'язбережувальної компетентності в дітей ЕГ і КГ відображено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Вихідні рівні сформованості у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності (%)

Рівні	ЕГ	ЕГ%	КГ	КГ%
Високий	14	9,8	15	10,6
Достатній	22	15,5	22	14,9
Середній	72	50,8	73	50,3
Низький	34	23,9	35	24,2
Разом	142	100	146	100

Емпіричне значення φ^* обраховували за формулою:

$$\varphi^* = (\varphi_1 - \varphi_2)\sqrt{\frac{n_1 n_2}{n_1 + n_2}}, \quad (1)$$

де

φ_1 – кут, що відповідає більшій частці;

φ_2 – кут, що відповідає меншій частці;

n_1 – кількість спостережень у першій вибірці (ЕГ) (142);

n_2 – кількість спостережень у другій виборці (КГ) (146).

Підрахунки показали, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту достовірно, з рівнем значимості α=0,05, частка старших дошкільників з показниками «Високий» і «Достатній» рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності в ЕГ *не більше* від частки старших дошкільників з аналогічними показниками рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності в КГ.

3.2.2.Формувальний етап педагогічного експерименту

Під час формувального етапу дослідження було впроваджено в освітній процес ЕГ методику формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ. Формувальний етап експерименту мав за ***мету*** надати дітям знання про основи здоров'я, чинники його збереження, створення умов для реалізації знань на практиці; формувати у дошкільників життєві навички, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я; формувати елементарні навички користування засобами ІКТ. Реалізація зазначеного відбувалась під час організованого освітнього процесу в різних видах діяльності дітей як фронтально, так і індивідуально. Подаємо опис діяльності з формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності на основі життєвих навичок з використанням засобів ІКТ, доцільність залучення яких була обґрунтована вище.

У процесі формування в дітей ***навичок раціонального харчування*** педагоги розкривали залежність здоров'я людини від режиму харчування, дотримання харчового раціону та якості продуктів, які вона вживає. Мотивували дітей на здорове харчування переглядом ролика «Абетка харчування. Навіщо харчуватися правильно?». Під час мультимедійної презентації «Ярмарок корисних продуктів» діти почергово виступали продавцями і пропонували купити саме їх продукцію, пояснюючи необхідність її вживання. В онлайн грі «Чарівне колесо "Фрукти та овочі"» діти, перетягуючи мишкою фрукти наліво, овочі направо, закріплювали навички роботи з мишкою, уміння характеризувати фрукти і овочі, пояснюючи їх користь для здоров'я людини. Усвідомлення важливості харчування як для людей, так і для тварин відбувалось у дітей в онлайн грі «Хто що їсть?». Закріпити свої знання вихованці мали можливість в

онлайн грі «Нагодуй собаку», а також у пізнавальній онлайн грі «Що і з чого приготовлено?». Діти визначали, з яких продуктів приготовані страви, намальовані на картках верхнього ряду, перетягуючи мишкою картинки з нижнього ряду у відповідні порожні клітинки. Після перегляду на YuoTube відеоролику «Корисні підказки. Смачні та корисні» діти відповідали на запитання тесту за допомогою програми Kahoot.

У процесі формування в дітей ***санітарно-гігієнічних навичок*** педагоги акцентували увагу на знаннях дітей про правила особистої гігієни і навички виконання гігієнічних процедур. Мультфільм «Мийдодір» мотивував дітей до вивчення теми. В онлайн грі «Тіло людини» вихованці повторили назви частин тіла людини і правила догляду за ними. Інформаційним для дошкільників був мультфільм «Смішарики», в якому герої представили глядачам тему «Особиста гігієна». Експеримент під керівництвом вихователів діти провели після перегляду ролика «Зубна паста для слона», змішавши запропоновані в ролику інгредієнти. Разом з дітьми педагоги шукали в Інтернеті назви зубних паст, якими можна користуватися дітям. Під час онлайн гри «Прибери в кімнаті» дошкільники усвідомили необхідність підтримки чистоти у власній оселі та закріпили навички роботи з комп'ютерною мишкою.

Під час формування ***навички рухової активності*** вихователі пояснювали дітям важливість для здоров'я ранкової гімнастики, занять з фізичної культури. Стимулювали дошкільників на рухову активність мультимедійною презентацією-анімацією «Активний рух − корисний для здоров'я», мультфільм «Як Петрик П'яточкін слоників рахував». Розширили знання про види рухової активності, переглянувши мультфільм «38 папуг. «Гімнастика для хвоста». Під час перегляду в YouTube ролика «Весела фізкультхвилинка» діти разом з героїнею ролика Марусею виконували вправи. За правилами онлайн гри «Хто як рухається?» дошкільники визначали, дивлячись на картинку, як рухається жива істота, слухали запитання і за допомогою мишки вибирали картинку з правильною відповіддю.

Підґрунтям ***навички ефективного спілкування*** є уміння слухати, чітко висловлювати свої думки та володіння невербальним мовленням. На формування в дітей зазначених умінь була спрямована діяльність педагогів. Удома разом з батьками, користуючись мережею Інтернет, вихованці знайшли картинки із зображенням людей з різною мімікою. У ЗДО під керівництвом вихователя була створена мультимедійна презентація «Такі різні співрозмовники», яка мотивувала дітей на позитивне спілкування. Переглядаючи відеоролики «Як бути цікавим співрозмовником?», «Ввічливі слова» та «Корисні підказки. Битися чи не битися?», діти поглибили знання з основ ефективного спілкування. Провівши дослідження на тему: «Ефективне спілкування», дошкільники навчились користуватися *диктофоном,* коли брали інтерв'ю у дорослих та своїх однолітків: «Яким має бути приємний співрозмовник?».

Формуючи у дітей ***навички співчуття,*** вихователі пояснили дітям, що кожна людина має свої почуття, потреби і проблеми. Перегляд мультимедійних презентацій «Співчуття», «Переживання людей», «Маленькі помічники», а також занурення у світ казки «Лисичка та журавель» в YouTube допомогли дітям зрозуміти, що здатність співпереживання, уміння та бажання підтримати близьких людей сприяє налагодженню теплих, довірливих взаємин.

Під час формування ***навичок спільної діяльності*** дітям розповіли, що багато справ легше робити разом, а результат роботи залежить від взаємодії всіх членів команди. Прикладом того, як не варто робити, була для вихованців поведінка героїв мультфільму «Троє поросят» та казки «Колосок», які вони переглянули на YouTube. Взірцем для наслідування були приклади поводження героїв роликів «Як працюють мурашки» та «Дружні трактори». З метою чіткої організації спільної діяльності діти самостійно записували на диктофон пропозиції однолітків щодо планування роботи та

розподілу завдань. Це сприяло підтримці дружніх взаємин у команді і забезпечило якісне виконання завдань.

Формуючи у дітей ***навички самоусвідомлення та самооцінки,*** вихователі пояснювали дітям, що кожна людина є неповторною і цим приваблює інших. Розвивали вміння усвідомлювати власне «Я», адекватно оцінювати себе, самовдосконалюватись. Дітей ЕГ навчали користуватись відеохостингом YouTube для пошуку відеоматеріалів. Перегляд знайдених разом з дітьми казок «Дерево щастя» і «Пісня про щастя» сприяв сприяли розвитку вміння аналізувати, як впливає доброзичливе ставлення до себе та інших на взаємини з людьми. Перегляд мультимедійної презентації «Радість» сприяв розвитку в старших дошкільників здатності позитивно ставитись до себе, інших людей, життєвих перспектив.

Формування ***навичок самоконтролю*** починалося з розкриття дітям важливості вміння правильно виражати свої емоції та почуття, впливу на взаємини з людьми. Зрозуміти особливості прояву різних емоцій дітям допомогли мультимедійні презентації «Радість», «Страх», «Образа», «Сором», «Гнів», які розміщені на сайті Електронної бібліотеки КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР» у розділі «Сучасна методика дошкільної освіти». Розвивальна комп'ютерна гра «Знайди картинку. Плакси» і перегляд мультфільму «Ах і Ох» сприяли розвитку в дошкільників здатності контролювати свої емоції, стримувати агресію під час непорозуміння. Досвід, отриманий героєм мультфільму «Крихітка Єнот», мотивував вихованців бути доброзичливими, позитивно налаштованими на спілкування з людьми. Для полегшення усвідомлення вихованцями особливостей прояву різноманітних емоцій педагогами була проведена з дітьми рефлексія, яка візуалізувалась в інтелектуальну карту «Почуття та емоції людини», створену за допомогою вебсервісу Coogle.

У процесі формування ***навичок успішного досягнення мети*** педагоги вчили дітей ставити перед собою цілі та досягати їх. До формування зазначеної навички мотивувала онлайн гра «Допоможіть ведмежаті знайти шлях до мами!». Вона виявилася складною для старших дошкільників, адже потребувала зосередженості. Однак, саме під час цієї гри діти усвідомили залежність результату роботи від упевненості в її успішному завершенні. Цікавим тренажером для дітей стали розвивальні онлайн ігри: «Доповни малюнок «Метелик», «Збери іграшку», «Де сир?», «З'єднай точки. Цирк». У дітей розвивались навички роботи з комп'ютерною мишкою, вони вчилися досягати мети, у чому їм сприяла наявність кнопки «Перевірити». Натискаючи кнопку, діти отримували відповідь щодо правильності виконання завдання.

3.2.3. Контрольний етап педагогічного експерименту

Оцінку ефективності впровадженої в освітній процес ЗДО методики формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ здійснювали на основі аналізу змін, що відбулись у рівнях сформованості у вихованців ЕГ та КГ зазначеної компетентності. З метою виявлення змін було проведено повторну діагностику дошкільників з використанням методики дослідження, що застосовувалась на констатувальному етапі педагогічного експерименту.

Порівняльні кількісні дані рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності в дітей ЕГ та КГ відображено в таблиці 3.

Таблиця 3.

Рівні сформованості у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності (%)

Рівні	Контрольний етап		Різниця
	ЕГ	КГ	
Високий	29,6	21,3	8,3
Достатній	38,9	37,2	1,7
Середній	28,3	34,4	- 6,1
Низький	3,2	7,1	- 3,9

На основі даних, наведених у табл. 3, перевірили достовірність гіпотези про те, що після контрольного етапу педагогічного експерименту частка старших дошкільників з показниками «Високий» і «Достатній» рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності в ЕГ *відрізняється*, зі статистичної точки зору, від частки старших дошкільників з аналогічними показниками рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності у КГ.

Сформулювали гіпотези:

H_0: Частка старших дошкільників, які мають «Високий» і «Достатній» рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності, у ЕГ не більша, ніж у КГ;

H_1: Частка старших дошкільників, які мають «Високий» і «Достатній» рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності, у ЕГ більша, ніж у КГ.

За відповідною таблицею [23, с. 330-331] були визначені значення величини φ, які відповідають часткам 68,5% (ЕГ) і 58,5% (КГ) у відповідних групах: $\varphi_1(68{,}5\%) = 1{,}95$; $\varphi_2(58{,}5\%) = 1{,}742$. Користуючись формулою (1), було одержано емпіричне значення $\varphi^*_{емп} = 1{,}765$, яке задовольняє нерівність: $\varphi^*_{емп} = 1{,}765 > \varphi^*_{кр} = 1{,}64$. Тобто емпіричне значення $\varphi^*_{емп}$ знаходиться у *зоні значимості* і гіпотеза H_0 не приймається, а приймається гіпотеза H_1. Це означає, що достовірно, з рівнем значимості $\alpha = 0{,}05$, частка старших дошкільників з показниками «Високий» і «Достатній» рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності в ЕГ *більша* за частку старших дошкільників з аналогічними показниками рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності у КГ. Цей результат одержано завдяки впровадженню запропонованої в дослідженні методики.

Отже, результати діагностики підтвердили ефективність використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На основі опрацювання наукових розвідок зарубіжних та вітчизняних учених з проблеми, що порушується у дослідженні, обґрунтовано доцільність застосування ІКТ у практиці роботи закладів дошкільної освіти (деяких європейських та українських); розкрито специфіку та основні положення щодо сутнісних характеристик, значення ІКТ в організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку за різним змістовим спрямуванням: розвиток мовлення, формування пізнавальних інтересів, соціалізація, інклюзивне навчання тощо. Розкрито актуальність проведеного дослідження, яка зумовлена використанням ІКТ у контексті здоров'ятворчої діяльності дітей старшого дошкільного віку з метою формування в них здоров'язбережувальної компетентності.

Здійснений аналіз науково-джерельної бази дав підстави уточнити сутність ключових понять дослідження: «інформаційно-комунікаційні технології» та «здоров'язбережувальна компетентність».

ІКТ у сучасному освітньому просторі розглядаються як один з важливих складників організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Впровадження ІКТ забезпечує задоволення індивідуальних потреб, запитів та інтересів учасників освітнього процесу, їх активізацію та залученість до нього. Це сприяє розкриттю особистісного потенціалу кожного вихованця під час здоров'ятворчої діяльності і формування в такий спосіб здоров'язбережувальної компетентності.

Здоров'язбережувальну компетентність трактуємо як суб'єктивну категорію, що передбачає свідоме прагнення особистості до здорового способу життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я та здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях.

Змістом здоров'язбережувальної компетентності визначено комплекс життєвих навичок, сформованість яких забезпечує дитині можливість свідомо вести здорове, повноцінне життя. В експериментальній методиці підтверджено доцільність акцентуації уваги на дев'яти здоров'язбережувальних життєвих навичках.

Доведено, що логічно скомпонована авторами система методичного забезпечення процесу формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ, компонентами якої виступили: медіатека, комплекс занять з використанням ІКТ для формування у дітей здоров'язбережувальних життєвих навичок; каталог освітніх сайтів, на яких розташовано розвивальні онлайн ігри для дошкільників, каталог дитячих розвивальних ігрових програм, забезпечує ефективність освітнього процесу.

Проаналізовано ресурсний потенціал засобів ІКТ і визначено ті, що можливо і доцільно використовувати в ЗДО в роботі зі старшими дошкільниками для забезпечення ефективності процесу формування в них здоров'язбережувальної компетентності, а саме: мультимедійна презентація, комп'ютерні ігри, YouTube (перегляд казок, мультфільмів, роликів тощо), вебсервіс Google (інтелектуальні карти), технічні засоби ІКТ (комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійні проєктори тощо).

Найбільш дієвими ключовими аспектами пропонованої експериментальної методики визначено: формування в дошкільників позитивної мотивації до збереження здоров'я під час перегляду і обговорення роликів, мультфільмів на YouTube; використання засобів ІКТ як джерела знань про здоров'я, з використанням команди «О'кей, Google» у голосовому режимі; формування у дітей елементарних навичок роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних завдань з метою формування і закріплення здоров'язбережувальних життєвих навичок.

Доведено ефективність методики формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ. За результатами контрольного етапу дослідження в ЕГ порівняно з КГ (де в освітній процес впроваджувалась методика формування у старших дошкільників здоров'язбережувальної компетентності на основі традиційних методів) виявлено суттєві позитивні зміни у показниках рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності дітей: показники високого рівня у дітей ЕГ зросли на 20,8 %, у дітей КГ – на 11,7 %; показники достатнього рівня у дітей ЕГ зросли на 22,4 %, у дітей КГ – на 21,3 %. Достовірність відмінностей між даними, отриманими в ЕГ та КГ підтверджена за допомогою багатофункціонального *критерію* φ^* *Фішера.*

Підтверджено припущення авторів статті про те, що формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників буде більш ефективним, якщо в освітній процес інтегрувати ІКТ. Доведено, що використання засобів ІКТ сприяє розширенню можливостей традиційних педагогічних методів, мотивації дітей до пошуку інформації і розширення знань, активізації пізнавальної діяльності дошкільників, індивідуалізації та диференціації освітнього процесу, урізноманітненню форм подання змісту навчання, рефлексії дітей щодо правильності виконання завдань.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у: 1) визначенні джерельної бази, психолого-педагогічного та методичного потенціалу використання електронних ресурсів та ІКТ для проведення тренінгових занять з батьками вихованців щодо їх обізнаності про формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей; 2) забезпеченні наскрізності процесу використання ІКТ у формуванні здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників в освітньому процесі ЗДО та в сімейному вихованні; 3) розробці методики психолого-педагогічного супроводу формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у здоров'ятворчій діяльності дітей дошкільного віку та формуванні на цій основі здоров'язбережувальної компетентності особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] I. Kalas, *Recognizing the potential of ICT in early childhood education: analytical survey*. Moscow, Russian: UNESCO Institute for Information Technologies in Education, 2010. [Електронний ресурс]. Доступно: http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214673.pdf

[2] V. Yu. Bykov, and M. P. Leshchenko, "Digital humanistic pedagogy: relevant problems of scientific research in the field of using ICT in education", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 53, no 3, pp. 1-17, 2016. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v53i3.1417

[3] Г. А. Назаренко, та Т. К. Андрющенко, "Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент підвищення якості дошкільної освіти", *Інформаційні технології і засоби навчання*, т. 69, № 1, с. 21-36, 2019. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2688

[4] Г. П. Лаврентьєва, "Пропедевтика навчання основ інформатики у старшому дошкільному і молодшому шкільному віці", *Інформаційні технології і засоби навчання*, т. 35, № 3, с. 22-35, 2013. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v35i3.849

[5] Т. О. Даценко, "Інформаційно-комунікативні технології в дошкільній освіті: перспективи та ризики впровадження", *Наукові записки НДУ ім. М. В. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, № 3, с. 18-20, 2012.

[6] J. Eurén, "Digitalisering i förskolan: Betydelsen av IKT för barns lärande och utveckling", M. S. thesis, Faculty of Social Sciences, Dept. of Education, Umeå Univ., Umeå, Swedish, 2018.

[7] A. M. Mirković, and D. B. Moslavac, "Mogućnosti primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije u predškolskom odgoju i obrazovanju", *Putokazi,* vol. VI, no 2, pp. 185-196, 2018.

[8] R. Bolstad, "The role and potential of ICT in early childhood education: A review of New Zealand and international literature", New Zealand Council for Educational Research, Wellington, New Zealand, 2004.

[9] B. Hardersen, "Digital Competence in the Kindergarten Sector", *Nordic Journal of Digital Literacy*, vol. 7, no 3, pp. 223-230, 2012.

[10] D. Masoumi, "Preschool teachers' use of ICTs: Towards a typology of practice", *Contemporary Issues in Early Childhood,* vol. 16, no. 1, pp. 5-17, 2015. doi: 10.1177/1463949114566753

[11] Yu. Nosenko, V. Bogdan, and Zh. Matyukh, "Urgent directions in scientific research of informatization of preschool education in Ukraine", *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology,* vol. IV (39), no. 79, pp. 52-55, 2016.

[12] С. Ляшенко, та З. Зінченко, "Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у освітній процес", *Вихователь-методист дошкільного закладу*, № 7, с. 16-30, 2013.

[13] І. К. Мардарова, "Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників", дис. канд. пед. наук, Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, Одеса, Україна, 2012.

[14] О. І. Чекан, *Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу*. Київ, Україна: Слово, 2015.
[15] І. Мардарова, та В. Баранова, "Підготовка майбутніх вихователів до розвитку мовлення дошкільників засобами ІКТ", *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, № 1(64), лют., с. 161-166, 2019.
[16] E. I. Toki, and J. Pange, "ICT use in early childhood education: Storytelling", *Tiltai*, no. 1, pp. 183-192, 2014.
[17] В. В. Нестеренко, та І. К. Мардарова, "Особливості розвитку пізнавального інтересу в дошкільників засобами ІКТ", *Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К Д. Ушинського. Педагогіка*, № 5(118), с. 71-76, 2017.
[18] B. Sucuoğlu, H. Bakkaloğlu, F. İ. Karasu, Ş. Demir, and S. Akalin, "Preschool Teachers' Knowledge Levels about Inclusion", *Educational Sciences: Theory & Practice,* vol. 14, no. 4, pp. 1477-1483, 2014. doi: 10.12738/estp.2014.4.2078
[19] Г. Карпенко, "Вплив комп'ютерних ігор на формування уявлень про здоровий спосіб життя у дітей", *Дитячий садок*, № 10(682), с. 22-30, 2013.
[20] Л. В. Лохвицька, *Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати»*. Тернопіль, Україна: Мандрівець, 2020.
[21] Т. К. Андрющенко, *Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку: метод. посіб*. Тернопіль, Україна: Мандрівець, 2016.
[22] Базовий компонент дошкільної освіти, *Вихователь-методист дошкільного закладу*, спецвип, с. 1–29, 2012.
[23] Е. В. Сидоренко, *Методы математической обработки в психологии*. СПб., Россия: ООО «Речь», 2000.

Матеріал надійшов до редакції 12.03.2020 р.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Андрющенко Татьяна Константиновна
доктор педагогических наук, доцент,
заведующая кафедрой профессионального развития педагогов
КУЗ «Черкасский областной институт последипломного образования педагогических работников Черкасского областного совета», г. Черкассы, Украина
ORCID ID 0000-0002-9881-5018
antatko97@gmail.com

Лохвицкая Любовь Васильевна
кандидат педагогических наук, доцент,
профессор кафедры психологии и педагогики дошкольного образования,
заместитель декана социоисторического факультета по научной работе
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», г. Переяслав-Хмельницкий, Украина
ORCID ID 0000-0001-6852-5477
lokhvytska@gmail.com

Руденко Юлия Анатольевна
доктор педагогических наук, доцент,
доцент кафедры теории и методики дошкольного образования
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д.Ушинского, г. Одесса, Украина
ORCID 0000-0002-9253-0679
rudenkoj@gmail.com

Дудник Наталия Аркадиевна
кандидат педагогических наук,
преподаватель кафедры психологии и развития ребенка
Уманский государственный университет имени Павла Тычины, г. Умань Украина
ORCID ID 0000-0001-8047-4270
suvnaar@gmail.com

Аннотация. В статье представлены материалы научного поиска по внедрению информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательный процесс учреждений дошкольного образования (УДО) в контексте формирования у старших дошкольников здоровьесберегающей компетентности. Рассмотрены фундаментальные положения исследуемой проблемы с точки зрения отечественных и зарубежных ученых на основе анализа психолого-педагогической и методической литературы по вопросам цифровизации дошкольного образования. Раскрыта специфика и целесообразность интеграции ИКТ в учреждения дошкольного образования как одной из составляющих образовательного процесса, которая характеризуется мобильностью, высокой степенью активизации детей в решении разнообразных заданий. Представлена авторская методика формирования у старших дошкольников здоровьесберегающей компетентности с использованием средств ИКТ, которая концептуально согласована с требованиями Базисного компонента дошкольного образования (образовательные линии «Личность ребенка» и «Компьютерная грамота»). Определена сущность ключевого понятия исследования «здоровьесберегающая компетентность», фундамент которой составляют девять жизненных навыков, комплексная сформированность которых обеспечивает ребенку возможность осознанно вести здоровый образ жизни. Представлен унифицированный алгоритм экспериментальной методики: тематика; этапы организации образовательной деятельности (мотивационный, теоретический, практический); дидактическое, информационно-коммуникационное сопровождение. Акцентировано внимание на методически целесообразных ИКТ, которые модернизируют процесс формирования здоровьесберегающей компетентности у старших дошкольников (мультимедийная презентация, компьютерные игры, YouTube, интеллектуальные карты). Представлена система его методического обеспечения: медиатека, конспекты занятий, каталог образовательных сайтов, детских игровых развивающих программ. Обобщены результаты и доказана эффективность использования ИКТ в процессе формирования здоровьесберегающей компетентности у старших дошкольников, что отображено увеличением количества респондентов ЭГ высокого уровня. Определены перспективы исследования процесса использования средств ИКТ в формировании здоровьесберегающей компетентности субъектов дошкольного образования.

Ключевые слова: цифровизация дошкольного образования; информационно-коммуникационные технологии; здоровьесберегающие жизненные навыки; здоровьесберегающая компетентность; дети старшего дошкольного возраста.

USE OF ICT FOR THE FORMATION OF SENIOR PRESCHOOLERS' HEALTH-KEEPING COMPETENCE

Tetiana K. Andriushchenko
Doctor of Pedagogical Science, Associate Professor,
Head of the Department of Professional Development of Teachers
MEI «Cherkasy Regional Institute of Postgraduate education
of Teachers of the Cherkasy Regional Council», Cherkasy, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-9881-5018
antatko97@gmail.com

Liubov V. Lokhvytska
PhD of Pedagogical Science, Associate Professor,
Professor of the Department of Psychology and Pedagogy of Pre-school Education,
Deputy Dean for Scientific Work Socio-Historical Faculty
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University,
Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-6852-5477
lokhvytska@gmail.com

Yulia A. Rudenko
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Preschool Education
State institution "South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky", Odessa, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-9253-0679
rudenkoj@gmail.com

Natalia A. Dudnyk
PhD of Pedagogical Sciences.
Teacher at the Department of Psychology and Pedagogy of a Child Development.
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine.
ORCID ID 0000-0001-8047-4270
suvnaar@gmail.com

Abstract. The article presents materials of scientific research as for the implementation of information and communication technologies (ICT) into educational process of preschool educational establishments (PEE) in the context of formation the senior preschoolers' health-keeping competence. It reviews the basic frameworks of the problem under research from point of view of native and foreign scientists based on analyses of psychological-pedagogical and methodical literature on the question of digitization of preschool education. The article reveals specificity and expediency of integration of ICT into preschools as one of components of educational process, which is characterized by mobility, high level of activation children in solving various tasks. It gives authors' methods of formation of health-keeping competence in senior preschoolers using the ICT, which are conceptually agreed with the requirements of the Basic component of preschool education (educational lines "Child's personality", "Computer Literacy"). The essence of key notion "health-keeping competence" is determined. Its foundation consists of nine life skills, the complex formation of which provides child with possibility consciously lead healthy, productive life. The article outlines the unified algorithm of experimental methods: subject; stages of organization of educational health-keeping activity (motivational, theoretical, practical); didactic, communicative-informative support. The accents are put on methodologically appropriate ICT, which upgrade the process of formation of health-keeping competence in senior preschoolers (multimedia presentation, computer games, YouTube, mind maps). The system of its methodological support is presented: multimedia library, outlines of lessons, catalog of educational sites, game developmental programs for children, etc. The results are summarized and the effectiveness of using ICT in process of formation of health-keeping competence in senior preschoolers is evaluated. It is reflected by growth of number of EG respondents of high-level. The prospects of research of process of using ICT tools in formation of health-keeping competence in subjects of preschool education are determined.

Keywords: digitization of preschool education; information and communication technologies; health-keeping life skills; health-keeping competence; senior preschoolers.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] I. Kalas, *Recognizing the potential of ICT in early childhood education: analytical survey*. Moscow, Russian: UNESCO Institute for Information Technologies in Education, 2010. [Online]. Available: http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214673.pdf (in English)

[2] V. Yu. Bykov, and M. P. Leshchenko, "Digital humanistic pedagogy: relevant problems of scientific research in the field of using ICT in education", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 53, no 3, pp. 1-17, 2016. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v53i3.1417 (in English)

[3] H. A. Nazarenko, and T. K. Andriushchenko, "Information and communication technologies as an instrument for preschool education quality improvement", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 69, no. 1, pp. 21-36, 2019. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2688 (in Ukrainian)

[4] G. P. Lavrentieva, "Propaedeutics of learning of ICT basics in preschool and early school years", *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 35, no. 3, pp. 22-35, 2013. doi: https://doi.org/10.33407/itlt.v35i3.849 (in Ukrainian)

[5] T. O. Datsenko, "Information and Communication Technologies in Preschool Education: Prospects and Risks of Implementation", *Naukovi zapysky NDU im. M. V. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, no. 3, pp. 18-20, 2012. (in Ukrainian)

[6] J. Eurén, "Digitalisering i förskolan: Betydelsen av IKT för barns lärande och utveckling", M. S. thesis, Faculty of Social Sciences, Dept. of Education, Umeå Univ., Umeå, Swedish, 2018. (in Swedish)

[7] A. M. Mirković, and D. B. Moslavac, "The Role and Potential of ICT in Preschool Education", *Putokazi,* vol. VI, no 2, pp. 185-196, 2018. (in Croatian)

[8] R. Bolstad, "The role and potential of ICT in early childhood education: A review of New Zealand and international literature", New Zealand Council for Educational Research, Wellington, New Zealand, 2004. (in English)
[9] B. Hardersen, "Digital Competence in the Kindergarten Sector", *Nordic Journal of Digital Literacy*, vol. 7, no 3, pp. 223-230, 2012. (in English)
[10] D. Masoumi, "Preschool teachers' use of ICTs: Towards a typology of practice", *Contemporary Issues in Early Childhood,* vol. 16, no. 1, pp. 5-17, 2015. doi: 10.1177/1463949114566753 (in English)
[11] Yu. Nosenko, V. Bogdan, and Zh. Matyukh, "Urgent directions in scientific research of informatization of preschool education in Ukraine", *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology,* vol. IV (39), no. 79, pp. 52-55, 2016. (in English)
[12] S. Liashenko and Z. Zinchenko, "Integration of information and communication technologies in the educational process", *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, no. 7, pp. 16-30, 2013 (in Ukrainian)
[13] I. K. Mardarova, "Preparing future caregivers for the use of computer technology in the organization of cognitive activity of older preschoolers", dis. cand. ped. nauk, Pivdennoukrainskyi nats. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho, Odessa, Ukraine, 2012. (in Ukrainian)
[14] O. I. Chekan, *Application of computer technologies in the professional activity of a preschool teacher.* Kyiv, Ukraine: Slovo, 2015. (in Ukrainian)
[15] I. Mardarova, and V. Baranova, "Preparing Future Educators for the Development of ICT Preschoolers' Speech", *Naukovyi visnyk MNU im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*, no.1(64), feb., pp. 161-166, 2019. (in Ukrainian)
[16] E. I. Toki, and J. Pange, "ICT use in early childhood education: Storytelling", *Tiltai*, no. 1, pp. 183-192, 2014. (in English)
[17] V. V. Nesterenko, and I. K. Mardarova, "Features of the development of cognitive interest in preschoolers by means of ICT", *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho nats. ped. un-tu im. K. D. Ushynskoho. Pedahohika*, no. 5(118), pp. 71-76, 2017. (in Ukrainian)
[18] B. Sucuoğlu, H. Bakkaloğlu, F. İ. Karasu, Ş. Demir, and S. Akalin, "Preschool Teachers' Knowledge Levels about Inclusion", *Educational Sciences: Theory & Practice,* vol. 14, no. 4, pp. 1477-1483, 2014. doi: 10.12738/estp.2014.4.2078 (in English)
[19] G. Karpenko, "The Influence of Computer Games on the Formation of Ideas about Healthy Lifestyle in Children", *Dytiachyi sadok*, no. 10(682), pp. 22-30, 2013. (in Ukrainian)
[20] L. V. Lokhvytska, *Program for the basics of health and safety of life of preschool children «We must know about ourselves, care about ourselves»*. Ternopil, Ukraine: Mandrivets, 2020. (in Ukrainian)
[21] T. K. Andriushchenko, *Formation of health-saving competence in older preschool children*: *a method. book*. Ternopil, Ukraine: Mandrivets, 2016. (in Ukrainian)
[22] The basic component of preschool education, *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, spetsvyp., pp. 1–29, 2012. (in Ukrainian).
[23] E. V. Sidorenko, *Methods of mathematical processing in psychology*. SPb., Russia: Rech LLC, 2000. (in Russian).

(cc) BY-NC-SA

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.